

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI”

Raport de consultanță privind îndrumarea, coordonarea și analizarea monitorizărilor efectuate de direcția de specialitate din cadrul Consiliului Național al Audiovizualului cu privire la calitatea limbii române folosite în audiovizual

**REZULTATELE MONITORIZĂRII POSTURILOR DE RADIO ȘI TELEVIZIUNE
în perioada 15 octombrie - 25 noiembrie 2007**

În perioada 15.X.-25.XI.2007, au fost monitorizate (de către echipa alcătuită din Blanca Croitor-Balaciu, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, Alexandru Nicolae, Irina Nicula, Carmen Mirzea-Vasile, coordonatori Marina Rădulescu-Sala și Rodica Zafiu) 6 posturi de radio (Radio România Actualități, Kiss FM, Europa FM, Pro FM, Radio 21, Radio InfoPro) și 12 posturi de televiziune (TVR 1, Antena 1, ProTV, Realitatea, Acasă, Prima TV, TVR 2, TVR Cultural, Național TV, Antena 3, B1 TV, OTV). Alegerea acestora s-a făcut în funcție de mai mulți factori: audiență, acoperire națională, pondere a emisiunilor informative și de dezbatere, asumarea unui rol cultural și educativ. S-au efectuat 540 de ore de monitorizare, urmărindu-se în special transmisiunile de la ore de vârf, emisiunile de știri și dezbateri. Au fost monitorizate sub aspect lingvistic doar intervențiile verbale și mesajele scrise (titrări, crawluri) pentru care își asumă responsabilitatea redactorii și colaboratorii posturilor respective, nu și secvențele verbale aparținând invitaților în studio. De asemenea, au fost analizate și sistematizate rezultatele monitorizărilor CNA din perioada iulie - octombrie 2007.

*

În anexele la acest raport sunt cuprinse listele erorilor înregistrate, însoțite de o scurtă descriere și, de cele mai multe ori, de indicarea variantei corecte. Faptele semnalate nu se plasează totuși la același nivel într-o ierarhie a abaterilor de la corectitudinea limbii. Unele nu constituie greșeli grave, ci doar alegeri neinspirate, între mai multe posibilități admise în limbă, dar respinse de un anumit context stilistic. Altele fac obiectul unor controverse chiar între specialiști, fiind condamnate vehement de unii lingviști, dar acceptate de alții (și în funcție de modificarea în timp a normelor). În fine, sunt greșeli (bâlbâieli, repetiții, cacofonii, clișee) scuzabile în condițiile unei transmisiuni în direct, sub imperiul grabei și al emoției.

Vom insista în cele ce urmează asupra *erorilor elementare, unanim recunoscute ca atare de specialiști* și care – indiferent de frecvența cu care apar în vorbirea curentă – stigmatizează din punct de vedere sociocultural, fiind considerate semne ale lipsei de educație și cultură. Apariția acestor erori are un dublu efect negativ: asupra posturilor de televiziune și de radio, ai căror redactori sunt astfel descalificați cultural, și asupra vorbitorilor, cărora li se creează confuzii în privința raportului dintre normă și greșală. Atragem atenția și asupra tendinței unor redactori/moderatori de a folosi cu intenție un registru popular-incult, cu forme incorecte, pentru a obține efecte ironic-comice și pentru a spori familiaritatea comunicării cu ascultătorul mediu. Exagerarea în această direcție este periculoasă, în măsura în care limita dintre ironie și seriozitate, parodie și stil personal nu se mai percepe.

1. Considerăm că sunt foarte grave neglijențele în redactarea titrărilor și a crawlurilor, în care apar uneori mesaje sau cuvinte fără semnele diacritice specifice alfabetului românesc (fapt curent la OTV), greșeli de ortografie – „am fost foarte **mândrii** că...” (Acasă TV, 13.XI); „suntem **membrii ai** acestui grup de state” (Antena 3, 3.XI); „ce se întâmplă cu bani **noștrii**” (B1TV, 12.XI); „fără a **creea** locuri de parcare” (B1 TV, 21.X.); „**bineanteles** ca...” (B1TV, 21.X) –, erori de punctuație (virgulă între subiect și predicat: „*Nachos con pollo* (cartofi prăjiți cu pui), este un fel de mâncare”, Antena 3, 27.X), greșeli tipice tastării și editării computerizate (contaminări între structuri, elemente parazitare produse de ștergerea incompletă a unei secvențe, cuvinte lipsă etc.). Recomandăm să se evite în titraje abrevierile ad-hoc – „Administrația Națională a **Medicam**.” (Prima TV, 7.XI) –, precum și stilul „telegrafic”, administrativ (manifestat prin juxtapunerea unor substantive și grupuri nominale): „**președinte Patronatul** Național al Viei și al Vinului” (TVR 2, 21.XI); „Marilena Cojocar, **iubitoare animale**” (TVR 2, 17.X). Întrucât textul scris rămâne mult timp pe ecran sau se reia de mai multe ori, fixându-se în memoria telespectatorului-cititor, erorile din această zonă sunt mult mai grave decât cele din rostire, care pot trece neobservate.

2. Dintre accentuările greșite, le semnalăm pe acelea care nu reprezintă simple accidente de pronunție, ci uzuri neliterare sancționate de normă: „**mafi**” (Antena 1, 16.XI); „**buteli**” (Național TV, 20.XI); „**derbiul**”/„**derby-ul**” (Realitatea TV, 15.XI, B1TV, 8.XI) etc. În ciuda mării răspândiri, nu poate fi acceptată accentuarea greșită a numelor proprii provenind din substantive comune cu sufixul în formă veche **-ariu** (= **-ar**) – „**Olariu**” (Național TV, 22.X); „Horia **Măcelariu**” (Radio 21, 6.X); „**Pescariu**”

(Radio 21, 13.XI); „**Morariu**” (Realitatea TV, 30.X) – mai ales când este vorba de numele unor personalități culturale consacrate: „Eugen **Coșeriu**” (TVR1, 20.XI; corect: „**Coșeriu**”). Greșite – tipice limbajului popular, incult – sunt și accentuările analogice (asociate cu alternanțe vocalice și cu schimbarea tiparului de conjugare) ale unor forme verbale: „**făceți-o!**” (TVR1, 23.XI, 26.XI; corect: *făceți-o*, „**băteți-i!**” (KISS FM, 17.X.; corect: *băteți-i*); „**scoteți-le**” (Realitatea TV, 14.XI; corect: *scoateți-le*).

3. Au fost înregistrate erori de pronunție destul de răspândite în limbajul popular, dar neacceptate de limba cultă: „**ștatul** de plată” (Național TV, 21.XI); „**servici**” (Realitatea TV, 10.XI, TVR2, 5.XI, TVR Cultural, 30.X); „**vereghete**” (Acasă TV, 31.X); „**plastec**” (Radio 21, 24.X). S-a constatat că este foarte răspândită o surprinzătoare ignoranță sau neglijență în ceea ce privește litera *x*, citită/rostită **cs** în cuvinte în care pronunția corectă este **gz**: „rezultatele [**ecsaminărilor**]” (Realitatea TV, 4.XI); „memoria [**ecsilului**] românesc” (TVR Cultural, 9.XI), „un [**ecsercițiu**] de stil” (TVR Cultural, 14.XI), „[**ecsemplu**]” (Pro TV, 27.X); „să treacă [**ecsamene**]” (B1TV, 28.X).

Sunt descalificante cultural pronunțările greșite ale unor cuvinte și expresii străine, ca în cazul engl. *puzzle* pronunțat [*pațăl*] („este o piesă dintr-un [*pațăl*] mai mare”, B1TV, 1.XI) sau al fr. *montagnes russes* – „[**môteñ rus**]” (B1TV, 3.XI). S-a constatat, de altfel, că numele proprii și titlurile în franceză sunt adesea pronunțate greșit, fiind citite după regulile din engleză sau din română: „Tribune de Genève [**tribune de geneve**]” (Antena 3, 20.X); „Le Figaro [**le figaro**]” (Antena 3, 25.X).

4. Erori gramaticale descalificante cultural (în ciuda mării lor frecvențe în vorbire) sunt folosirea relativului *care* invariabil și fără prepoziție și dezacordurile de diferite tipuri.

4.1. Dezacordul dintre subiect și predicat, extrem de supărător când provine din folosirea popular-regională a unor forme verbale unice pentru singular și pentru plural, este explicabil uneori ca acord semantic sau prin atracție: „*Traficul, vremea, ploaia i-a împiedicat* deocamdată să...” (B1 T, 15.XI); „*Harghita și Covasna s-a situat* printre...” (B1 TV, 25.XI); „Și mai **se ducea** niște dudui” (Antena 1, 6.XI); „Rudele lui Romulus Mailat **a avut** parte de o primire nu tocmai bună.” (Radio 21, 6.XI); „mai **vine** din tânăra generație oameni” (Pro TV, 26.X); „moaștele sfântului Dimitrie **va** sta aici” (Antena 3, 25.X) etc.

Sunt dese dezacordurile între un numeral cu forme diferite pentru masculin și feminin și substantivul pe care acesta îl determină: „douăzeci și **unu** de facultăți” (Realitatea TV, 26.X); „șaptezeci și **unu** de instituții” (Pro TV, 26.X); „avem o mie și **una** de lucruri de făcut (Kiss FM, 24.X); „cel de-al doilea film, al douăzeci și **douălea** al seriei” (Kiss FM, 1.XI). Foarte des numeralul *doisprezece* este folosit invariabil, deci și pentru feminine: „doisprezece **zile**” (Pro TV, 26.X); „doisprezece grade la Arad” (B1 TV, 22.XI); „zece mii sau **doisprezece** mii” (TVR 2, 30.X); „are peste **doisprezece** mii de membri” (TVR 2, 5.XI). Deși este foarte răspândită și nu reprezintă un dezacord propriu-zis, folosirea formei *doisprezece* pentru exprimarea orei – „ora **doisprezece**” (Prima TV, 16.X., Antena 3, 27.X; Kiss FM, 8.XI etc.) – rămâne o greșală, sancționată de specialiști. Au fost destul de frecvent întâlnite și alte tipuri de dezacorduri: „**însăși** materialele” (B1 TV, 28.X); „**cele** peste 1500 de litri de motorină” (Național TV, 1.XI); „în ochii juriului și **al** telespectatorilor” (Prima TV, 18.X); „au trecut opt generații **ai** unei familii” (TVR 2, 28.X) etc.

4.2. Frecvente sunt și abaterile de la norma de acord al pronumelui relativ *care* – „principiu pe baza **căreia...**” (Pro TV, 23.X); „nu are o persoană împotriva **căruia...**” (OTV, 24.X) – și mai ales de la regula ca acesta să fie precedat, când este complement direct, de *pe*: „cea mai mare prostie **care** a făcut-o” (Acasă TV, 17.XI); „un ceas **care** l-am avut” (Național TV, 12.XI); „o legendă **care** poate ne-o spui tu” (TVR 2, 28.X); „piciorul **care** mi l-am rupt cu motocicleta” (Radio 21, 14.XI) etc. *Care* este folosit invariabil (fără acordul la genitiv sau dativ) – „un om simplu care nu are nicio putere, **care** îi e frică” (Acasă TV, 31.X); „...le-aș recomanda-o din suflet celor **care** le-a plăcut la vremea lor” (B1 TV, 10.XI) – și devine – ca în vorbirea personajelor lui Caragiale – un fel de conector universal: „ne amintim de Dănuț Lupu, **care nu se știe ce s-a întâmplat acolo până la urmă**” (B1 TV, 29.X); „Orice om sănătos la cap are doi pantofi în picioare, **care l-a lăsat Dumnezeu cu două picioare**” (B1 TV, 18.X).

5. Alte manifestări nerecomandabile ale românei populare, nesupravegheate, sunt, de exemplu – în morfologia verbului – forma verbală hibridă **a vroi** – „**Vroia** să se căsătorească” (Acasă TV, 23.X.), conjunctivul **să aibe** – „nu trebuie **să aibe**” (Pro TV, 5.XI) –, confuziile între conjugări – „Irinel **s-o simte** bine?” (Pro Fm, 19.X) –, omiterea sufixelor *-esc* și *-ez* – „**se bănuie**” (OTV, 15.XI.), „**s-o copie**” (KISS FM, 7.XI) –, confuziile între infinitivul afirmativ și cel negativ: „Aoleu, **nu** mai **zi** de-astea!” (Acasă TV, 17.XI).

Registrului popular îi aparțin și construcțiile analitice care substituie genitivul și dativul din limba literară: cu *lu(i)* proclitic – „torționarul **lui Elisabeta Rizea**” (TVR Cultural, 23.X); „I-a ținut **lu’ ăla**

măinile” (Antena 1, 20.X) – sau cu prepoziția *la*: „I-am dat două ciocane **la butonul** ăsta” (Pro FM, 6.XI).

De asemenea, sunt stridente stilistic, marcând un nivel suburban de comunicare, construcțiile cu pronume reflexiv ale unor verbe – *a se risca*, *a se merita* și mai ales *a se râde*: „dar totuși **mă risc**” (Pro TV, 19.XI); „**s-au meritat** cele 557 de minute” (Prima TV, 24.X); „**Mă** râd de leșin” (Antena 1, 10.XI); „Cum poți să vorbești de inundații și **să te râzi...?**” (Antena 1, 25.X); „Și să **ne mai râdem** un pic” (Radio 21, 20.XI).

Adverbele semnaleză „stilul incult” prin două fenomene muntenești, respinse de limba standard: folosirea lui *decât* neînsoțit de negație, în locul adverbilor *doar* și *numai* – „Am **decât** litera [I]”. (Național TV, 23.XI); „Mai sunt **decât** câteva minute.” (Național TV, 23.XI); „A jucat de la egal la egal [...] **decât** în primele trei sferturi.” (Realitatea TV, 4.XI) – și plasarea adverbului *mai* înaintea pronumelui ori a auxiliarului: „Nu **mai îl** înjurăți” (Realitatea TV, 20.XI); „**Mai ne** trebuie bani și pentru chirie” (B1 TV, 15.XI); „Sper să nu **mai se** întâmple nimănui” (Acasă TV, 3.XI); „**Mai ar** fi povestea cu doamna blondă” (OTV, 24.X).

În fine, familiar-populară este extinderea nerecomandabilă a prepoziției *pe* în extrem de multe construcții: „să-și asume răspunderea **pe** legea” (Antena 3, 19.X); „el să fie acolo **pe** telefoane” (Antena 1, 6.XI); „omul e **pe** treabă” (Antena 1, 10.XI), „**pe** finalul meciului” (PRO TV, 26.XI); „**pe** agențiile de știri a venit o informație...” (Antena 3, 19.X) etc.

6. Semnalăm frecvența cu care apare în mass-media o greșală combătută constant de lingviști, dar care s-a răspândit în ciuda tuturor criticilor: folosirea secvenței *ca și* (cu sau fără scuza încercării de a evita o cacofonie) în locul lui *ca*, în construcții care exprimă nu comparația, ci statutul, calitatea, relația: „**ca și** concluzie, ce-ar trebui să facem?” (Acasă TV, 23.X); „e cel mai mare de la noi **ca și** număr de clienți” (Radio România Actualități, 5.XI); „lucra **ca și** taximetrist” (Radio InfoPro, 19.X); „**ca și** tentație de a alege în afara cuplului” (TVR2, 17.XI).

7. Au fost înregistrate (destul de rar) cuvinte și expresii marcat vulgare – „o **curviștină** mică **pusă pe interes**” (Prima TV, 21.X); „vreun **pulifrici** de-ăsta” (Antena 1, 25.X); „Băi **pupincuristule**, băi băiatule!” (Antena 1, 16.XI). Mai frecvente sunt argotismele a căror vulgaritate este aluzivă; în această situație sunt construcțiile eliptice și ambigue cu verbele *a pune*, *a lua*, *a da*, *a face* etc.: „Să nu mai umbli cu mașina murdară că **am pus-o**” (ProFM, 31.X); „Cred că dacă era Cristina acum în Italia, cred că **și-o lua**” (ProFM, 8.XI); „Am auzit că în seara asta o româncă **și-a mai luat-o** în metroul din Milano” (OTV, 7.XI); „În ideea că n-au reușit **să ne-o tragă**” (OTV 18.XI); „Pe voi **vă cam freacă grija** despre emigranții români” (Antena 1, 6.XI) etc.

8. Alte erori, pe care spațiul nu ne mai permite să le prezentăm aici în detaliu, se explică prin neglijența în construirea discursului oral: utilizarea greșită a unor prepoziții, a structurii *din punct de vedere* („din **punct de vedere al** performanței”, TVR 1, 20.XI), a conjuncțiilor corelative („Ministrul Transporturilor, Ludovic Orban, **cât și** subalternii săi...” – Realitatea TV, 20.XI), producerea de anacoluturi („Eu, de exemplu, **C.N.A.-ul mă pune** să vă întreb dacă aveți probe” – B1 TV, 31.X), apariția lui *deci* parazită („Tu mă faci pe mine **deci** să nu mai am vigoare” – Antena 1, 25.X) – până la incoerența totală a enunțurilor: „Ai făcut **lucrul acesta**, ai intrat în **această** campanie și înțeleg că unul dintre **lucrurile**, pentru că în mod inevitabil, aș vrea s-ajungem la **chestia** asta și oarecum să o rezolvăm din start pentru a nu fi cu **această** povară că trebuie să clarificăm și **această chestiune oricât de nu ne-ar face plăcere. Lucrul** care s-a pus în discuție este de ce ai folosit conturile tale [...]” (Antena 3, 30.X). Principalele deficiențe semantice și stilistice sunt pleonasmul („Reprezintă **un procent** de până la 25 **la sută**” – Realitatea TV, 18.X); „Se **termină** cu happy-end” – B1 TV, 28.X); „Bine v-**am regăsit din nou** la ediția specială a emisiunii noastre!” – OTV, 28.X), improprietățile semantice, extinderile de sens ale unor cuvinte la modă (*locație*), clișeele („și la noi în țară, **la nivelul** zilei de mâine, vor începe ploile” – Antena 3, 3.XI), calcurile din engleză („ei par mai **confortabili cu ideea...**” – Antena 3, 19.X), limbajul prețios, artificial („Revenind la acest **moment terminus** al vieții Elodiei” – OTV, 15.XI); „după ce **va lua final** tămbălăul...” – Acasă, 24.X), cacofoniile.